

sürükleyip götürdüğü için buraya Cuhfe (kuyu veya havuz dibinde kalan küçük su birikintisi) adını vermişler ve köy bu adla meşhur olmuştur.

Eskiden Suriye karayolunu tercih ederek Medine-i Münevvere'ye uğramadan doğrudan Mekke-i Mükerrerme'ye gidenler Kızıldeniz sahiline 9 km. mesafedeki Cuhfe'de, Medine'ye uğrayanlar ise Zülhuleyfe'de ihrama girerlerdi. Zamanla Cuhfe terk edilmiş ve mîkât yeri olarak Kızıldeniz kıyısındaki Râbiğ daha çok kullanılır olmuştur. Yâkût el-Hamevî, o dönemde bir cuma camiinin bulunduğu Cuhfe'nin XIII. yüzyılda harap bir yer olduğunu, Mekke'den Medine'ye gidenlerin üç dört menzil sonra buraya ulaşabildiğini, Medine'ye 6, Câr'a ise 3 menzil uzaklıkta olduğunu söyler. Cuhfe'de eskiden hacıların barındığı kalede bugün evler ve bir çarşı bulunmaktadır. Cuhfe'nin girişinde Asr-ı saâdet'ten kalma Mescidü Azver, çıkışında ise Mescidü'l-eimme vardır. Bunlar günümüze kadar birkaç defa tamir görmüştür.

Bugün Medine-Mekke ve Cidde-Mekke otoyollarla birbirlerine bağlandığı için Râbiğ ve Cuhfe gibi eski yerleşim merkezleri önemlerini kaybetmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezrakî, *Ahbâru Mekke* (Melhas), II, 153, 310; Harbî, *Kitâbü'l-Menâsik ve emâkini tırucî'l-hac ve me'âlimi'l-Cezire* (nşr. Hamed el-Câsir), Riyad 1401/1981, s. 457-459; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), I, 208; Makdisî, *Ahşenü't-tekkâsim*, s. 69; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 111; İbn Battûta, *er-Rihle*, Kahire 1322-23, I, 93; Âmirî, *Behcetü'l-me'hâfil ve buğyetü'l-emâsil* (nşr. Muhammed Sultan en-Nemnekânî), Kahire 1330-31, I, 166; *Mir'âtü'l-Haremeyn* (Mekke), I, 121; *Kâmûsü'l-a'lâm*, III, 1773; İbrâhîm Rifâat Paşa, *Mir'âtü'l-Haremeyn*, I, 225.

MUSTAFA L. BİLGE

CÜIYYE

(الجوعية)

İlk devirlerde Şam bölgesindeki süliflere verilen lakap.

İlk süliflerden bazıları, "İnsana gücünü koruyabileceği birkaç lokma yeterlidir" (İbn Mâce, "Et'ime", 50) meâlindeki hadise dayanarak az yemeyi ve aç kalmayı (Ar. cû') dinî ve mânevî hayat için bir esas haline getirmişler ve gıda maddelerinden asgari ölçüde faydalanmışlardır. Özellikle Şam (Suriye) bölgesinde yaşayan sülifler aç kalmaya ayrı bir önem verdiklerinden "Cüiyye" diye anılmışlardır. Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-şaf-*

ve adlı eserinin Şam süliflerine ayrılan bölümünde tâbiinden Amr b. Esved es-Sükûnî'nin asla karnını doydurmadığını, Hâlid b. Ma'dân el-Kilâf ile Ebû Bekir b. Abdullah el-Gassânî'nin oruçlu olarak öldüklerini, Ebû'l-Kâsım el-Cûî'nin ise, "Allah beni açlığa karşı güçlendirdi" dediği için "el-Cûî" lakabını aldığını belirtir ve Suriyeli ünlü sûfi Ebû Süleyman ed-Dârânî'nin, "Dünyanın anahtarı tokluk, âhîretinki açlıktır" dediğini kaydeder.

Bâyezîd-i Bistâmî'nin mârifete aç karn ve çıplak bedenle ulaştığını, Cüneyd-i Bağdâdî'nin tasavvufu lafla değil açlık ve mücahede ile elde ettiğini belirtmesinden de anlaşılacağı üzere az uyumak ve az konuşmak gibi açlık da mücahede ve riyâzetin esaslarındandır.

BİBLİYOGRAFYA :

el-Mu'cemü's-şâfi, "cû" md.; Ca'fer Secâdî, *Ferheng*, Tahran 1983, s. 154; *Müsned*, IV, 132; İbn Mâce, "Et'ime", 50; Tirmizî, "Zühd", 47; Kelâbâzî, *et-Ta'arruf*, s. 29-30; Sülemî, *Tabağât*, s. 158; Kuşeyrî, *er-Risâle*, I, 88; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-şafve*, IV, 201-244; Sühreverdî, *Avârifü'l-ma'ârif*, Kahire 1393/1973, s. 64.

HASAN KÂMİL YILMAZ

CU'L

(bk. CUÂLE).

CULLÂH

(جلاله)

Osmanlılar döneminde dokumacılıkla uğraşan esnafa verilen genel ad.

Farsça "ören, dokuyan" anlamındaki cûlâh veya cullâh (جولاہ ، جلاہ) kelimesi, Türkler arasında yaygın olarak çulha (bazan bozuk şekliyle çulfa) şeklinde söylenir. Bu adlandırmayla Osmanlılar'da genellikle pamuklu dokuyan dokumacılar kastedilmiştir. Cullâhlık, hemen her Osmanlı şehir ve kasabasının temel iktisadî faaliyetini oluşturan zenaat kollarının en önde gelenlerinden biri olarak dikkati çeker. Ancak sadece şehir ve kasabalarda esnaf birlikleri şeklinde teşkilâtlanmış olanlar değil ferdî olarak şehir, kasaba veya köylerde bu faaliyeti icra edenler için de cullâh tabiri kullanılmıştır. Nitekim "Fâtihi Kanunnâmesi"nde (Barkan, s. 392) köylerde dokumacılık yapan cullâhdan yılda üç hizmet karşılığı 3 akçe alınması ve başka bir şey istenmemesi hükmü yer almaktaydı.

Pamuklu dokumacıları, pamuğun bol miktarda yetiştirildiği bölgelerin mer-

kezlerinde veya ulaşım imkânlarına sahip ticarî faaliyetin yoğun olduğu şehirlerde oldukça kalabalık gruplar halinde toplanmış bulunuyorlardı. Orta Anadolu'da işlek bir ticarî yol kavşağında bulunan Tokat'ta XV. yüzyılın ortalarında en kalabalık meslek grubunu 306 kişiyle cullâhlar teşkil ediyordu. Burada üretilen kaba ve ince pamuklular, dayanıklılığı yanında ucuzluğu dolayısıyla sadece iç pazarda değil dış pazarda da rağbet görüyor, Avrupa'ya ve hatta Rusya steplerine dahi yollanıyordu. İç ve Batı Anadolu'da önemli pamuk üretim bölgeleri olan Isparta, Burdur, Denizli, Konya, Ankara, Manisa, Akhisar, Bergama ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde Mardin, Diyarbakir, Urfa, Adana gibi şehirlerde pamuklu dokumacılığı yaygın bir şekilde yapıyordu. Hatta Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya ait sancak kanunnâmelerinde cullâh veya çulhalardan, pazara getirdikleri bezler karşılığı ne kadar vergi alınacağına dair kayıtlar yer almaktaydı. Nitekim Erzincan, Kemah, Diyarbakir, Mardin, Siverek, Arapkir gibi merkezlerde cullâhlardan ve cullâh çukuru veya kuyusu denilen tezgâhlardan ya belli oranda bir vergi alındığına veya daha önce uygulandığı halde "bid'at" olduğu gerekçesiyle bu verginin kaldırıldığına belirtilmesi, dokumacılığın iktisadî hayattaki yerinin ve ticarî değerinin bir işaretidir. Sadece bu bölgelerde rastlanan cullâh çukuru veya kuyusu tabiri ise dokuma tezgâhının yanında çalışan dokumacının içine girdiği oyuk yer, dolayısıyla tezgâh için kullanılmıştır ve muhtemelen sof dokumacılığıyla ilgilidir. Nitekim Mardin sancağı kanunnâmesinde sof işleyenlere de cullâh denildiği ve cullâh çukuru denilen tezgâhların bulunduğu yerlerden her kuyu başına yılda 24 akçe alındığı, ancak bunun uygun görülmemekle kaldırıldığı belirtilmektedir. Kemah, Urfa, Siverek, Arapkir ve Ergani'de de cullâh kuyularından ve dükkânlarından kuyu hakkı adı altında, muhtemelen daha önceki Memlûk ve Akkoyunlu idaresi zamanından kalan bir vergi mevcudiyetini koruyordu. Ayrıca Rumeli topraklarında Bosna bölgesinde ve Mısır'da da dokumacılık başta gelen meslek dalları arasında bulunmaktaydı.

Üretim faaliyetinin yapıldığı şehir ve kasabada bir esnaf birliği şeklinde teşkilâtlanmış olan ve idareci kâdroları arasında yiğitbaşı, ahî baba, ehl-i hibre bulunan cullâhlar dışarıdan hazır iplik